

คอลัมน์ “หอคอยส่องโลก”

ผู้จัดการรายสัปดาห์ ฉบับวันที่ 23-29 มิถุนายน 2540

The Great Irish Famine

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

ประชาชนชาวไอริชร่วมกันจัดงานรำลึกถึงภาวะทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้นบนเกาะไอร์แลนด์ (Ireland) ระหว่างปี ค.ศ. 1845 – 1851 The Great Irish Famine Event จัดขึ้น ณ เมือง Millstreet ประเทศสาธารณรัฐไอร์แลนด์ โดยประธานาธิบดีแมรี โรบินสัน (Mary Robinson) เป็นผู้ทำพิธีเปิดงานเมื่อวันเสาร์ที่ 31 พฤษภาคม 2540

ในงานรำลึกถึงภาวะทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้นเมื่อ 150 ปีที่แล้วนี้ ประธานาธิบดีวิลเลียม คลินตัน (William Jefferson Clinton) ได้ส่งสาส์นมาพร้อมกับวิดีโอเทปร่วมแสดงความเศร้าสลดต่อเหตุการณ์ที่เขาเรียกว่า ‘หายนภัยครั้งยิ่งใหญ่ที่สุด’ ของไอร์แลนด์

แต่สาส์นของประธานาธิบดีคลินตันไม่เป็นที่สนใจมากเท่าสาส์นของนายโทนี แบลร์ (Tony Blair) นายกรัฐมนตรีอังกฤษ เพราะเป็นครั้งแรกที่ผู้นำอังกฤษออกมารับผิดชอบต่อภาวะทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้นครั้งนั้น ถึงเวลาล่วงพ้นไปกว่า 150 ปีแล้ว ไม่มีผู้นำอังกฤษคนใดออกมาขอโทษประชาชนชาวไอริช การยอมรับผิดของนายโทนี แบลร์ จึงเป็นการกระทำที่แสดงถึงความกล้าหาญทางจริยธรรมอย่างยิ่ง

นายแบลร์กล่าวในสาส์นว่า การที่ประชาชนชาวไอริชต้องล้มตายมากกว่าหนึ่งล้านคนจากทุพภิกขภัยครั้งนั้นเกิดจากการบริหารราชการแผ่นดินอย่างผิดพลาดของรัฐบาลอังกฤษ ณ กรุงลอนดอน การเพาะปลูกมันฝรั่งที่ไม่ได้ผลในปี ค.ศ. 1845 เนื่องจากศัตรูพืชระบาด นำมาซึ่งหายนภัยครั้งยิ่งใหญ่ อันเป็นเหตุการณ์ที่ต้องจดจำทั้งในประวัติศาสตร์ไอร์แลนด์และประวัติศาสตร์อังกฤษ อีกทั้งยังก่อให้เกิดบาดแผลอันล้ำลึกระหว่างชนชาติทั้งสองอีกด้วย

นายแบลร์ยังกล่าวด้วยว่า การที่ชาวไอริชต้องล้มตายเนื่องจากขาดอาหารในประเทศที่มั่งคั่งและทรงอำนาจที่สุดในโลกในขณะนั้นนับเป็นเรื่องน่าปวดร้าว เมื่อมองย้อนกลับไป ในเหตุการณ์ครั้งนั้น นายแบลร์เรียกร้องให้ประชาชนไม่เพียงแต่รำลึกถึงผู้คนที่ล้มตายในทุพภิกขภัยปี ค.ศ. 1845-1851 เท่านั้น หากยังแสดงความคารวะต่อประชาชนชาวไอริชที่ต่อสู้กับภาวะทุพภิกขภัยในครั้งนั้น รวมตลอดจนชาวไอริชที่อพยพไปแสวงหาชีวิตใหม่ทั้งในสหรัฐอเมริกา คานาดา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์อีกด้วย

ผมอ่านสุนทรพจน์ของนายแบลร์ด้วยความตื่นตันใจ และอดนี้่ยกย่องความกล้าหาญทางจริยธรรมของนายแบลร์มิได้

อังกฤษยึดครองเกาะไอร์แลนด์มาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 12 ตลอดระยะเวลาหลายร้อยปีที่ผ่านมา ชาวไอร์แลนด์พยายามสลัดแอกจากอังกฤษ มีการกบฏและสงครามเกิดขึ้นหลายครั้ง จนท้ายที่สุด อังกฤษยอมปลดปล่อยดินแดนทางภาคใต้ของเกาะไอร์แลนด์ให้เป็นเอกราช ซึ่งกลายเป็นสาธารณรัฐไอร์แลนด์ในปี ค.ศ. 1922 ส่วนไอร์แลนด์เหนือยังคงถูกผนวกไว้กับสหราชอาณาจักร อันเป็นเหตุแห่งความไม่พอใจของประชาชนชาวไอริชบางหมู่บางเหล่า

ตลอดระยะเวลาที่อังกฤษยึดครองเกาะไอร์แลนด์ อังกฤษปฏิบัติต่อไอร์แลนด์ไม่ต่างจากอาณานิคม ไอร์แลนด์มีหน้าที่ผลิตอาหารเลี้ยงดูคนอังกฤษ เมื่ออังกฤษประสบความสำเร็จในการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ไอร์แลนด์กลายเป็นตลาดรองรับสินค้าอุตสาหกรรมจากอังกฤษ อุตสาหกรรมในไอร์แลนด์ยากจะก่อเกิดและเติบโตได้ เนื่องจากมีอาชงแข่งขันกับสินค้าอุตสาหกรรมจากอังกฤษ มีหน้าข้าภาคเกษตรกรรมก็มีอาชงเติบโตและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ เนื่องจากอังกฤษดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรมในไอร์แลนด์ ที่ดินส่วนใหญ่ในไอร์แลนด์ยึดครองโดยขุนนางอังกฤษ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างเจ้าที่ดินที่เป็นขุนนางอังกฤษกับเกษตรกรผู้เช่าชาวไอริชนั้นต้องนับว่าไม่มี ยิ่งในภายหลังเมื่อระบบการเช่าที่ดินพัฒนาไปสู่ระบบคนกลาง โดยเจ้าที่ดินให้เช่าแก่คนกลาง และคนกลางจัดสรรที่ดินให้เช่าแก่เกษตรกรชาวไอริชอีกทอดหนึ่ง เกษตรกรผู้เช่าก็ยิ่งห่างเหินจากเจ้าที่ดิน ระบบความสัมพันธ์ในการเช่าที่ดินดังกล่าวนี้ นับว่าแตกต่างจากระบบที่เป็นอยู่ในอังกฤษที่ยังมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ หากเกษตรกรผู้เช่าประสบปัญหาในการเพาะปลูก เจ้าที่ดินยังยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือ ภายใต้ระบบคนกลางในไอร์แลนด์ คนกลางมุ่งแต่เก็บค่าเช่า ไม่สนใจปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรผู้เช่า ยิ่งเจ้าที่ดินด้วยแล้วยังอยู่ห่างไกล

ไอร์แลนด์ในปี ค.ศ. 1845 มีสภาพดังที่พรรณนาข้างต้นนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งมีอาชีพเกษตรกรรมมีฐานะยากจน เพราะส่วนเกินทางเศรษฐกิจถูกขุนนางและชนชั้นสูงในอังกฤษดูดซับไปในรูปค่าเช่า บันที่กร่วมสมัยบ่งบอกชีวิตความเป็นอยู่อันต่ำทรามของประชาชนชาวไอร์แลนด์ ทั้ๆที่เวลานั้นอังกฤษกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมประเทศแรกในโลกแล้ว อีกทั้งเป็นจ้าวโลกที่มีอาณานิคมจนกลายเป็นประเทศที่ไม่มีพระอาทิตย์ตกดิน กองทัพอังกฤษที่ยাত্রาไปยึดดินแดนต่างๆ ประกอบด้วยทหารไอริชในสัดส่วนสำคัญ ความยากจนทำให้ประชาชนชาวไอร์แลนด์จำนวนมากเลือกอาชีพทหาร เพราะเป็นอาชีพที่มีรายได้แน่นอน โดยมีต้องเขวอนชะตากรรมแห่งชีวิตไว้กับสภาพดินฟ้าอากาศและความการุณย์ของเจ้าที่ดิน

เมื่อผลผลิตมันฝรั่งเริ่มตกต่ำในปี ค.ศ. 1845 นั้น เซอร์ โรเบิร์ต พีล (Robert Peel) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษ เซอร์เจมส์ เกรแฮม (Sir James Graham) เป็น

รัฐมนตรีมหาดไทย นายเฮนรี กูลเบิร์น (Henry Goulburn) เป็นรัฐมนตรีการคลัง และลอร์ดเฮย์เตสเบอรี (Lord Heytesbury) ดำรงตำแหน่งเป็น Lord Lieutenant of Ireland ผู้รับผิดชอบการปกครองไอร์แลนด์ ในระยะแรก รัฐบาลอังกฤษ ณ นครลอนดอนไม่แน่ใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รัฐมนตรีมหาดไทยเชื่อว่าเป็นข่าวที่เกินจริง ในวงวิชาการเกษตรศาสตร์ มีรายงานข่าวเกี่ยวกับศัตรูพืชระบาดในเกาะไวท์ (Isle of Wight) และต่อมาในเกาะไอร์แลนด์

ดาเนียล โอ'คอนแนล (Daniel O'Connell) ผู้นำเกษตรกรชาวไอริชเรียกร้องให้ รัฐบาลอังกฤษดำเนินการแก้ปัญหาด้วยการห้ามส่งออกธัญพืชจากไอร์แลนด์ ห้ามนำธัญพืชไปผลิตสุรา อนุญาตให้นำเข้าอาหารโดยเสรี พร้อมทั้งจัดระบบการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรชาวไอริช รวมทั้งการเพิ่มรายจ่ายในการสร้างสาธารณูปโภคในไอร์แลนด์ เพื่อให้เกษตรกรชาวไอร์แลนด์มีรายได้จากการรับจ้างทำงานทดแทนรายได้ที่เหือดหายไปเนื่องจากปัญหาการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ข้อเสนอที่ปรากฏในปลายปี ค.ศ. 1845 นี้ ไม่เป็นที่สนใจของรัฐบาลอังกฤษ ณ นครลอนดอนมากนัก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่า ดาเนียล โอคอนแนล เคยมีประวัติในการปลุกระดมชาวไอร์แลนด์ให้แข็งข้อต่ออังกฤษ

เมื่อนายกรัฐมนตรีอังกฤษตัดสินใจเลือกใช้มาตรการการนำเข้าอาหาร โดยเฉพาะธัญพืชจากต่างประเทศ ด้านแรกที่ต้องดำเนินการก็คือ การลดอากรขาเข้าที่เรียกเก็บจากธัญพืช แต่การลดอากรขาเข้าดังกล่าวนี้จะเป็นไปได้ ก็ต่อเมื่อต้องยกเลิก Corn Law ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งปกป้องเกษตรกรในอังกฤษ วิวาทะเกี่ยวกับ Corn Law นำมาซึ่งความไร้เสถียรภาพของรัฐบาล ในไม่ช้า วิวาทะเรื่องนี้ก็กลบปัญหาทุพภิกขภัยในไอร์แลนด์ ศูนย์อำนาจ ณ นครลอนดอนได้เถียงกันว่าจะยกเลิก Corn Law หรือไม่ ผู้คนในศูนย์อำนาจนั้นพากันหลงลืมประเด็นหลักว่า ข้อเสนอเกี่ยวกับการยกเลิก Corn Law มีขึ้นเพื่อแก้ปัญหาทุพภิกขภัยที่กำลังเกิดขึ้นในไอร์แลนด์

ตลอดระยะเวลาที่มีวิวาทะว่าด้วย Corn Law ในลอนดอน ไอร์แลนด์ยังคงส่งธัญพืชไปเลี้ยงดูคนอังกฤษ ซึ่งซ้ำเติมภาวะทุพภิกขภัยในไอร์แลนด์ ผู้คนเริ่มล้มตายเนื่องจากขาดอาหาร โดยที่ยอดจำนวนคนตายสูงสุดในปี ค.ศ. 1847 ตลอดช่วงเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1845-1851 ประชาชนชาวไอร์แลนด์ล้มตายไปกว่าหนึ่งล้านคน ในเวลานั้นไอร์แลนด์มีประชากรเพียง 8 ล้านคนเท่านั้น

ภาวะทุพภิกขภัยซ้ำซ้อนให้ชาวไอร์แลนด์อพยพออกจากปิตุภูมิมาตุคามไปตายเอาดาบหน้า ประมาณกันว่ามีผู้อพยพออกจากไอร์แลนด์กว่า 2 ล้านคน ส่วนใหญ่เดินทางโดยเรือที่ต่อกันขึ้นเอง เป็นเรือขนาดเล็กที่ไม่มีระบบสุขาภิบาล และไม่เหมาะที่จะท่องเที่ยวมหาสมุทร เรืออพยพจำนวนมากล่มกลางมหาสมุทร โดยที่ไม่สามารถประมาณการได้ว่ามีผู้ล้มตายจากการอพยพจำนวนไม่น้อยเพียงใด ผู้ที่รอดตายส่วนใหญ่ขึ้นฝั่งในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา หากไม่เป็นโรคติดต่อ ก็เป็นโรคขาดอาหาร หรือเป็นทั้งสองโรค ชาวไอริชที่รอดตายเหล่านี้ไม่มีเงินซื้อ

อาหาร และสุขภาพอ่อนแอเกินกว่าจะหางานทำเพื่อหารายได้ ส่วนใหญ่ต้องเป็นขอทาน แต่ชาวไอริชแลนด์อพยพเหล่านี้มิได้นำความยากจนมาสู่ 'โลกใหม่' เท่านั้น หากยังนำโรคติดต่อมาด้วย ผู้คนที่อยู่ใน 'โลกใหม่' มาก่อนจึงไม่ต้อนรับผู้มาใหม่ หลายต่อหลายชุมชนเกิดความไม่สงบ เนื่องจากมีการต่อต้านชาวไอริชแลนด์ และหลายชุมชนต้องเผชิญโรคระบาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งนครนิวยอร์กและนครบอสตัน

ผมรับทราบเรื่องราวของ The Great Irish Famine จากการอ่านหนังสือเรื่อง *The Great Hunger* (1962) ซึ่งเขียนโดย เซซิล วูดแฮม-สมิท (Cecil Woodham-Smith) ด้วยเหตุนี้ผมจึงรู้สึกยกย่องนายโทนี แบลร์ ที่ออกมารับผิดชอบคนอังกฤษทั้งชาติ ในหมุดนักประวัติศาสตร์มีการถกเถียงกันว่า ความผิดพลาดในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลอังกฤษมีส่วนซ้ำเติมปัญหาทุพภิกขภัยในไอริชแลนด์ระหว่าง ค.ศ. 1845-1851 มากน้อยเพียงใด สำหรับชาวไอริชแลนด์แล้วคำตอบคำถามนี้เต็มเปี่ยมอยู่ในหัวใจ

ทุพภิกขภัยในไอริชแลนด์ ระหว่าง ค.ศ. 1845-1851 ไม่เพียงแต่ซ้ำเติมความทุกข์และความแค้นเคืองในจิตใจของประชาชนชาวไอริชแลนด์เท่านั้น หากยังทำให้ผู้คนใน 'โลกใหม่' กล่าวถึงชาวไอริชอย่างดูถูกเหยียดหยามอีกด้วย ชาวไอริชอพยพในปลายทศวรรษ 1840 และต้นทศวรรษ 1850 ล้วนมีความเป็นอยู่ใน 'โลกใหม่' อย่างแร้นแค้นและสกปรก

The Great Irish Famine เป็นบทเรียนไม่เฉพาะแต่ชาวอังกฤษและชาวไอริช หากควรเป็นบทเรียนของชนทุกชาติ ในปี 2539 นายจอร์จ ปาตาคี (George Pataki) ผู้ว่าการมลรัฐนิวยอร์กลงนามในกฎหมายบังคับให้โรงเรียนทุกโรงเรียนในมลรัฐนิวยอร์กต้องสอนเรื่อง The Great Irish Famine ในเดือนเมษายน 2540 มลรัฐคอนเน็กติกัตออกกฎหมายให้มีการสอนเรื่องภาวะทุพภิกขภัยในโรงเรียน

The Great Irish Famine Event จัดขึ้นในวาระ 150 ปี ของทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1845- 1851 การเลือกจัดงานในปีนี้ก็เพื่อให้ตรงกับปี ค.ศ. 1847 อันเป็นปีที่มีคนตายสูงสุด สำนักข่าว Associated Press รายงานว่ามีผู้ร่วมงานรำลึกประมาณ 15,000 คน รายได้จากการจัดงานมอบให้แก่ GORTA อันเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้อพยพทั่วโลก รวมทั้งการช่วยเหลือชาวไอริชที่ว่างงานและไร้ที่อยู่อาศัย